

Tư tưởng Hồ Chí Minh về người cao tuổi

ThS. VÕ ĐÌNH LIÊN*

Chủ tịch Hồ Chí Minh thăm hỏi các cụ già khi về thăm Pác Bó (Xuân Tân Sửu - 1961).

Ảnh : Tư liệu

Cương lĩnh và Điều lệ Đảng (6/1991) xác định: “Đảng lấy chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng tư tưởng, kim chỉ nam cho hành động”⁽¹⁾. Văn kiện Đại hội IX của Đảng khẳng định: “Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta”⁽²⁾. Trong kho tàng di sản vô giá ấy, có tư tưởng Hồ Chí Minh về người

cao tuổi. Điều đặc biệt và hiếm có một nhà lãnh đạo, một chính khách trên thế giới có tầm tư duy chiến lược, khoa học, sâu sắc và toàn diện về sự kính trọng, vị trí, vai trò và tin tưởng ở lớp người cao tuổi như Chủ tịch Hồ Chí Minh; thể hiện thông qua 5 nội dung cơ bản sau đây:

1. Người cao tuổi là vốn quý vô giá của nước nhà

Chủ tịch Hồ Chí Minh - một tấm gương mẫu mực về tình cảm, sự tôn trọng, tin tưởng, phát huy và đề cao vai trò của người cao tuổi (NCT) đối với sự nghiệp cách mạng. Sau 30 năm bôn ba, hoạt động ở nước ngoài tìm đường cứu nước, đầu năm 1941,

Người về nước lãnh đạo cách mạng. Với tầm nhìn chiến lược, Người đã nhận thấy rõ vị thế, vai trò, tiềm năng, sức mạnh, sự đoàn kết, những giá trị về tinh thần và vật chất của NCT đối với sự nghiệp cách mạng, gia đình và quê hương, đất nước.

Vấn đề cốt lõi trong tư tưởng, quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về người cao tuổi đó là sự kính trọng, tôn vinh và đặt niềm tin sâu sắc của Người đối với NCT. Người nói: “Một lời nói của phụ lão có ảnh hưởng đến hưng bang... Đối với gia đình, đối với Tổ quốc, phụ lão đã có trọng trách là bậc tôn trưởng. Đối với làng xóm, đối với bà con, phụ lão có sự tín

* Nguyên Vụ trưởng, Ban Dân vận Trung ương

nhệm lớn lao. Phụ lão hồ, nhân dân hưởng ứng. Phụ lão làm, nhân dân làm theo⁽³⁾. Trong quá trình hoạt động cách mạng, Chủ tịch Hồ Chí Minh thường xuyên nhắc nhở mọi người phải cung kính với các cụ già. Người ngợi ca: “Xưa nay, những người yêu nước không vì tên tuổi già mà chịu ngồi không. Nước ta có những người như Lý Thường Kiệt, càng già càng quắc thước, càng già càng anh hùng⁽⁴⁾. Đầu năm 1956, Người viết bài: “Các cụ già nhiều tuổi nhất của nước ta”. Người đã ghi tên người nhiều tuổi nhất như cụ Hà Văn Quận 123 tuổi; 6 cụ trên 100 tuổi... Người đã gửi lời “kính chúc các cụ sống lâu và luôn luôn mạnh khỏe⁽⁵⁾. Với bất cứ đâu, bất cứ khi nào, khi gặp gỡ, tiếp xúc, Người đều ân cần hỏi thăm chuyện gia đình, nhắc nhở mọi người phải cung kính với các cụ già.

Theo truyền thống văn hóa và phong tục cổ truyền của dân tộc, cứ mỗi độ Tết đến, Xuân về, vào dịp đầu năm mới, các địa phương, gia đình, dòng họ tổ chức lễ mừng thọ cho NCT. Vào những dịp này, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã gửi thư chúc thọ, tặng quà, động viên các bậc cao niên, để lại ấn tượng sâu sắc của NCT đối với Người.

2. Sáng lập tổ chức Phụ lão cứu quốc Hội, người cao tuổi là một nguồn lực quan trọng của cách mạng

Những ngày mới về nước ở Pác Bó (Cao Bằng), Chủ tịch Hồ Chí Minh thường căn dặn cán bộ: “Muốn làm cách

mạng thành công phải có lực lượng lớn mạnh. Muốn có lực lượng lớn mạnh phải có đoàn kết. Để đoàn kết rộng rãi, các chú đến đâu cũng phải kính già, yêu trẻ”. Thấy rõ vị thế, vai trò, trách nhiệm của NCT và tổ chức Hội Người cao tuổi đối với sự nghiệp cách mạng, Người đã sáng lập, chỉ đạo và tuyên truyền việc thành lập Phụ lão cứu quốc Hội ngay tại các thôn, bản, vùng căn cứ địa cách mạng.

Ngày 21/9/1945, Người viết “Thư gửi các vị phụ lão,” kêu gọi: “các vị phụ lão ở Hà Thành ra xung phong tổ chức “Phụ lão cứu quốc Hội” để các phụ lão... hùn sức giữ gìn nền độc lập của nước nhà”. Người khẳng định NCT Việt Nam có một tinh thần và chí khí đặc biệt: “Tuổi tác càng cao, lòng yêu nước càng lớn”, “Tuổi cao chí khí càng cao”. Ngày 06/6/1941, Người viết lời hiệu triệu “Kính cáo đồng bào⁽⁶⁾, kêu gọi các bậc phụ huynh, hiền nhân, chí sỹ, cùng toàn dân đoàn kết thống nhất đánh đuổi Pháp, Nhật.

Tháng 6/1941, Chủ tịch Hồ Chí Minh viết “Lời hiệu triệu đoàn kết tất cả các bậc phụ lão⁽⁷⁾, Người nêu rõ: “Trách nhiệm của các cụ phụ lão chúng ta đối với nhiệm vụ đất nước thật là trọng đại. Đất nước hưng thịnh do phụ lão gây dựng, đất nước tồn tại do phụ lão giúp sức. Đất nước bị mất, phụ lão cứu. Đất nước suy sụp phụ lão phù trì. Nước nhà hưng, suy, tồn, vong, phụ lão đều gánh trách nhiệm rất nặng nề”. “Đồng bào cả nước đang ngẩng cao đầu mà trông chờ các bậc

phụ lão”. Người nhấn mạnh: “Xưa nay, những người yêu nước không vì tuổi già mà chịu ngồi không”. Khi đề cập đến vai trò của trí thức trong sự nghiệp cách mạng, Người viết: “Trí thức là vốn liếng quý báu của dân tộc”. “Anh em văn hóa với trí thức là lớp tiên tri, tiên giác, càng phải quyết tâm”. “Ngòi bút của các bạn cũng là những vũ khí sắc bén trong sự nghiệp phò chính trừ tà⁽⁸⁾; trong đó, có nhiều trí thức là NCT, có bề dày kinh nghiệm, nhiều công trình khoa học và đóng góp to lớn cho sự phát triển của quê hương, đất nước.

Trong những năm kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, cứu nước, NCT đã tham gia nhiều lĩnh vực, góp sức mình cùng quân dân cả nước đánh giặc, như: đào hầm bí mật, nuôi giấu, bảo vệ cán bộ; cung cấp lương thực, thực phẩm cho cách mạng; che chở, giúp đỡ cán bộ nằm vùng; hoặc khi bị địch bắt, NCT đã kiên quyết bảo vệ cách mạng, nhất định không khai báo. Một số cụ già đã anh dũng hy sinh khi tuyên bố “không biết” trước sự tra khảo của kẻ thù. Ngợi ca tinh thần yêu nước của các cụ phụ lão tham gia kháng chiến cứu quốc, năm 1947, Người viết *Thơ tặng ba cụ lão du kích ở Cao Bằng*: “Tuổi cao chí khí càng cao/ Múa gươm giết giặc ào ào gió thu/ Sẵn sàng tiêu diệt quân thù/ Tiếng thơm Việt Bắc ngàn thu lây lừng”.

Những năm chống chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ, NCT miền Bắc đã tích cực đẩy mạnh các phong

trào thi đua yêu nước trên nhiều mặt trận, như: tổ bảo vệ, tổ an ninh, tổ sản xuất, tổ chăn nuôi, tổ trồng cây, tham gia lực lượng phòng không. Tiêu biểu là các cụ “Bạch đầu quân” xã Hoàng Trường (Thanh Hóa) đã bắn rơi máy bay Mỹ. Để động viên, khuyến khích tinh thần yêu nước, ý chí cách mạng và sự đóng góp của NCT, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đúc kết: “Tuổi cao chí khí càng cao, chống Mỹ - cứu nước già nào kém ai”.

3. Người cao tuổi có bề dày kinh nghiệm, sáng tạo trong lao động, lưu giữ văn hóa truyền thống và là tấm gương sáng về việc thiện

Những thành tích của các cụ phụ lão trong các phong trào: diệt giặc đói, diệt giặc dốt, diệt giặc ngoại xâm; phong trào lạc quyền, xây dựng đời sống mới, thi đua lao động sản xuất và gương mẫu, động viên con cháu tham gia chiến đấu, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc đều được Chủ tịch Hồ Chí Minh đều nắm bắt và kịp thời có thư động viên, tặng Huy hiệu, tặng quà đến tận các cụ già. NCT là lớp người tích lũy được nhiều kinh nghiệm quý báu nhất trong cuộc sống. Chính vì vậy, Người căn dặn cán bộ, chiến sỹ đi đến đâu phải ân cần, thân mật, trò chuyện và học hỏi kinh nghiệm của người già về sản xuất, phòng chống thiên tai, nắm tình hình địch và phương pháp cách mạng.

Đối với các lĩnh vực sáng tạo, văn học, nghệ thuật, bảo tồn, phát triển văn hóa dân

tộc, có thể nói nhiều nghệ nhân, văn nghệ sỹ, nhà văn hóa là NCT. Người đã thường xuyên quan tâm, động viên, khuyến khích NCT phát huy, sáng tạo, lưu giữ, truyền thụ, chuyển giao cho thế hệ trẻ nối tiếp những tinh hoa văn hóa của dân tộc.

Với nhiệm vụ xây dựng đất nước, Người nói: “Tuổi già nhưng chí không già/ Góp phần xây dựng nước nhà phần vinh”. Người đã gửi thư cho giới công thương và nêu rõ: “Giới công thương phải hoạt động để xây dựng một nền kinh tế và tài chính vững vàng và thịnh vượng”⁽⁹⁾.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đánh giá rất cao về những tấm gương của NCT trong sản xuất, kinh doanh; hưởng ứng “tuần lễ vàng”, quỹ Cứu quốc, các hoạt động từ thiện. Năm 1947, Người viết Thư khen bà Bá Huy: “Tôi nhận được báo cáo rằng bà đã hăng hái giúp đất ruộng, trâu bò, thóc lúa và tiền bạc để lập một an dưỡng đường cho thương binh. Tôi rất lấy làm vui sướng... Tôi cũng cảm ơn các phụ lão... ở vùng đó, đã giúp công, giúp của với bà, để lập nên an dưỡng đường”.

4. Người cao tuổi là tấm gương sáng trong giáo dục gia đình, cộng đồng và thế hệ trẻ

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh thường xuyên khuyến khích, động viên NCT phải tự mình học tập, nâng cao dân trí, tích cực tham gia các hoạt động xã hội, trở thành tấm gương sáng cho các thế hệ con cháu noi theo. Người nói: “Chúng ta phải học và hoạt

động cách mạng suốt đời”. “Chẳng những làm kiểu mẫu, siêng năng cho con cháu mà còn tỏ rõ ý chí hùng mạnh của dân tộc Việt Nam”.

Chủ tịch Hồ Chí Minh thường xuyên đi sát cuộc sống, nắm chắc tình hình và động viên kịp thời những tấm gương sáng của NCT. Tháng 6/1956, Người viết: “Cảm động nhất, là có những cụ tuổi đã rất cao, mà xung phong đi học để khuyến khích con cháu, như bà cụ Nguyễn Thị Xuyên (100 tuổi, xã Nghi Tân, Nghệ An), cụ Lê Siêu (106 tuổi, xã Sơn Phố, Hà Tĩnh) và nhiều cụ khác”⁽¹⁰⁾.

Hồ Chí Minh nêu rõ trách nhiệm của NCT là phải yêu quý, diu dắt, bồi dưỡng lớp trẻ, phải san sẻ kinh nghiệm và làm gương cho con cháu noi theo. Người luôn tôn trọng NCT của các nước trên thế giới, Người ân cần, chân thành và có tình cảm sâu nặng, không phân biệt màu da, các giai tầng xã hội. Năm 1957, khi thăm đất nước Nam Tư, gặp một cụ già vác cuốc đi làm đồng, Người bảo lái xe dừng lại, đến gặp cụ già hỏi thăm tình hình công việc, đời sống, tặng cụ già quả táo, gói kẹo và chúc cụ mạnh khỏe, hạnh phúc... những hình ảnh sinh động đó, đã để lại ấn tượng, tình cảm sâu sắc của người nước ngoài đối với Chủ tịch Hồ Chí Minh.

5. Quan tâm chăm sóc, động viên và phát huy trí tuệ, kinh nghiệm, vai trò người cao tuổi

Chủ tịch Hồ Chí Minh có tầm nhìn sâu sắc về phát

huy những giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc trong việc chăm sóc, thăm hỏi, động viên và khuyến khích NCT giúp đỡ lẫn nhau trong cuộc sống. Ngày 19/12/1945, khi đề cập đến Chính cương của Việt Minh, Người viết: "Về xã hội, thiết lập nhà dưỡng lão... mở nhiều nhà thương, cứu tế những người thất nghiệp". Đây là minh chứng thể hiện tư duy sâu sắc và tư tưởng của Người về chăm sóc sức khỏe đối với NCT và nhân dân ta. Trong lãnh đạo, chỉ đạo, Người thường xuyên nhắc nhở các tổ chức trong hệ thống chính trị và cán bộ, đảng viên, đoàn viên phải ra sức động viên, giúp đỡ, chăm sóc, bảo vệ sức khỏe và đảm bảo cuộc sống cho NCT. Người căn dặn: "Một người ốm yếu là cả nước ốm, yếu". Bất cứ đến đâu, ở đâu, khi giao tiếp, Người đều ân cần hỏi thăm sức khỏe, thể hiện tình cảm ấm cúng, chân thành và có sức thuyết phục đến một cách kỳ lạ giữa Người với NCT và nhân dân.

Phát huy trí tuệ, trách nhiệm và vai trò của NCT trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, ngay những ngày còn ở Khuổi Nậm (Pác Bó), Người đã nói với các cụ già: "Tôi già làm cách mạng được, các cụ cũng làm cách mạng được, làm những việc hợp với mình", các cụ gạt đầu tán thành và tham gia các hoạt động cách mạng.

Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh về người cao tuổi, Văn kiện Đại hội lần thứ XIII của Đảng xác định: "Phát huy trí tuệ, kinh nghiệm

sống, lao động, chiến đấu của người cao tuổi trong xã hội, cộng đồng và gia đình. Tiếp tục xây dựng gia đình kiểu mẫu, "Ông bà, cha mẹ mẫu mực, con cháu thảo hiền, vợ chồng hòa thuận, anh chị em đoàn kết, thương yêu nhau". Kính trọng, bảo vệ và chăm sóc người cao tuổi. Bảo trợ, giúp đỡ người cao tuổi gặp khó khăn, cô đơn không nơi nương tựa".

Văn kiện Đảng đã thể hiện tầm tư duy chiến lược, đổi mới và sự quan tâm sâu sắc của Đảng đối với NCT và nhấn mạnh quan điểm trước tiên là: Phát huy trí tuệ, kinh nghiệm sống, lao động, chiến đấu của NCT trong xã hội, cộng đồng và gia đình. Coi trọng việc phát huy vai trò là bậc tôn trưởng trong xây dựng gia đình kiểu mẫu, là tấm gương sáng trong cộng đồng và xã hội. Nhắc nhở các tổ chức trong hệ thống chính trị, các ngành, các cấp và mọi người phải đề cao tinh thần trách nhiệm, nâng cao ý thức và thường xuyên kính trọng, bảo vệ, chăm sóc và bảo trợ, giúp đỡ NCT.

Quán triệt tinh thần các chủ trương của Đảng về NCT, Quốc hội đã ban hành Luật Người cao tuổi (2009), Chính phủ đã ban hành các Chương trình hành động và gần đây nhất, ngày 13/10/2020, Thủ tướng Chính phủ ký Quyết định số 1579/QĐ-TTg về việc phê duyệt Chương trình Chăm sóc sức khỏe NCT đến năm 2030. Ngày 15/3/2021, Chính phủ ban hành Nghị định số 20/2021/NĐ-CP về mức trợ giúp xã hội, trong đó

có NCT. Trung ương Hội NCT Việt Nam đã phát động các phong trào thi đua yêu nước đến tận cơ sở và hội viên. Nhiều phong trào thi đua yêu nước có hiệu quả thiết thực, sức lan tỏa rộng lớn, được Đảng, Nhà nước ghi nhận và đánh giá cao, góp phần tôn vinh NCT trong sự nghiệp đổi mới đất nước.

Tiếp tục nghiên cứu, quán triệt sâu sắc, học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách của Người, thấm nhuần tư tưởng của Người về NCT và tổ chức Hội NCT là góp phần phát huy vị trí, vai trò, trách nhiệm, sự gương mẫu và tinh thần "tuổi cao - gương sáng" của NCT. Theo đó, tiếp tục nâng cao nhận thức và trách nhiệm của các tổ chức trong hệ thống chính trị, đề cao trách nhiệm của người đứng đầu cấp ủy, chính quyền các cấp và toàn xã hội đối với NCT trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế; góp phần và tạo cơ hội phát huy trí tuệ, kinh nghiệm sống, lao động, chiến đấu của NCT; bảo vệ, chăm sóc và giúp đỡ NCT trong thời kỳ mới. ■

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII, Nxb Sự thật, Hà Nội, 1991, tr.127.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2001, tr.83, 84.
- 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Hồ Chí Minh, Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, t.3, tr.233; t.4, tr.23; t.10, tr.250-251; t.3, tr.229-231; t.3, tr.232; t.5, tr.157; t.4, tr.53; t.10, tr.347-348.